

הקדמה

הנה בחודש אדר דהאי שתא זכיתי להוציא ספר שיר חדש על מסכת פסחים שקלים והל' פסח ושקלים, ובסוף הספר כתבתי קונטרס בשם חכימא דיהודאי והוא פנינים ודברי תורה שזכיתי לראות ולשמוע ממו"ר הגאון האדיר אור עולם מוהר"ר אהרון יהושע צוקער שליט"א מפונוביז', ושמעתי שקונטרס זה נקרא בצמאון ע"י מאות ואולי אלפים מבוגרי הישיבה הקדושה שזוכרים היטב את השנים שזכו להנות מאורו הגדול של מו"ר שליט"א, ונהנו ממנו מתשובותיו החכמות והמקיפות בכל עניני התורה במשך עשרות שנים בישיבה הקדושה, ויה"ר שהי"ת יחדש כנשר נעוריו, ויחזור לתוקפו ולאיתנו הראשון, וביתר שאת ויתר עז לשמחת ליבם של אלפי בני הישיבה, ומכיון שראיתי שחביבים הדברים אמרתי אקבצה על יד על יד מאשר עימי עוד דברים ששמעתי ממנו בד' שנים שלמדתי עימו חברותא, ויה"ר שיתבדרון מילי ותרבה הדעת בישראל ונזכה להיות גדולים בחכמה ודעת אכי"ר.

א. נוהג רבינו שליט"א מיום עומדו על דעתו ללמוד כל יום כמחצית השעה מתוך ספר חפץ חיים ושמירת הלשון עם חברותא, וא"ל שאם לא עושה כן בודאי נכשל באיזה דיבור שלא כהוגן, וכבר סיים בזה עשרות ואולי מאות פעמים הספר הנ"ל, והיו לו הרבה מאד הערות בדברי הח"ח ופעם שקל אם להדפיס את זה והורה לו הסטייפלער שאין בזה צורך.

ב. בענין דקדוק הזמן, כשהתחלתי ללמוד איתו אמר לי לבוא לביתו בשעה אחת עשרה בערב וחמש דקות והלימוד עד שעה שתים עשרה, ולא מצא חן בעיני שנלמד שעה פחות חמש רגע ואמרתי להגיע לביתו באחד עשרה בדיוק, וכן עשיתי, לאחר כמה ימים כשנכנסתי בשעה אחת עשרה אמר לי "כפי הנראה השעון של כבודו לא מכוון", ולמדתי שבדווקא אמר לי הזמן בדיוק.

ג. הציעו לו להדר את ספר בעל העיטור ולעשות לו ציונים, וידוע שכמה שהתעסקו בזה ובספר רבנו ירוחם טמירי ניזוקו מאד, והוא הלך לשאול את הסטייפלער והוא הורה לו שאין לו מה לחשוש וכך עשה, ואחר כמה חודשים שהתחיל לעסוק בזה קרה לו תאונה רח"ל ונפגע בזה והיה בבית חולים, וכשהתשתחרר הלך לסטייפלער ושאל אותו מאי האי, וא"ל הסטייפלער אתה חושב שבגלל שעסקת בזה קרה מה שקרה, ואני סבור שבגלל שעסקת בזה ניצלת.

ד. שמעתי שפעם אחת היה איזה מחלו' בין ראשן הישיבה דפונוביז' זלה"ה באיזה ענין, ומו"ר שליט"א חיוה דעתו בענין וצידד בצורה קצת חריפה כאחד מן הצדדים, ובאותם רגעים ממש קרה איזה אסון בביתו, והוא הרגיש שיש בזה קשר והלך לבקש מחילה ממרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל, וא"ל הגר"ד זלה"ה אתה צדיק ולכן נענשת מיד והשאר שמתערבים יענשו שם ח"ו אם לא יעשו תשובה, ושאלתי למו"ר אם הסיפור הזה נכון ואישר לי.

ה. שאלתי פעם למו"ר שליט"א [במדרגות של צפון בישיבה] מה דעתו באיזה ענין של מחלוקת שיש בישיבה, וא"ל שאין לו מושג כלל מי ומי החולקים ועל מה נחלקים, והמשיך מו"ר בדרכו, ופתאם הסתובב וקרא לי, וכשהגעתי אמר לי, תשמע טוב, בעינים תראה רק את הגמרא באוזנים תשמע רק דברי תורה בפה תדבר רק תורה ותו לא מידי.

ו. אמר לי שכשהיה גר באמריקע היה נמצא באזור של הרבי הידוע משם, והרבה פעמים ראה אותו, שאלתי אותו עם יצא לו פעם לדבר איתו, וא"ל שנוהר שלא לדבר איתו, וסיפר לי שפעם אחת יצא הרבי מביתו והוא בדיוק הלך שם, וקרא לו הרבי

ושאל אותו מה השעה והוא לא ענה לו, שאלתי למה הרב לא ענה לו, וא"ל וכי סבור אתה שלא ידע מה השעה [הלא ידוע שהיה אותו רבי מחושבן היטב בזמנים וכו']^ז, אלא שרצה להיכנס איתי בדברים וזה לא רציתי. [נ"ב יש עימי עוד דברים בזה וא"א לכתוב].

ז. כידוע שרבינו שליט"א יושב בדרך כלל בבית המדרש מוטה מאד על צידו ופעמים שחצי בשכיבה, ושאלתי אותו ע"כ, וסיפר לי שכשהיה צעיר ישב כך בבית מדרשו ובישיבתו של הגאון ר"מ פיינשטיין זלה"ה באמריקע, והיה שם מאן דהוא שלא מצא חן בעיניו שכך הוא הוא יושב, ונגש אליו ואמר לו שרב משה אמר שאין זה דרך ארץ לשבת כך, והוא הלך לר' משה, ואמר לו שאין לו אפשרות וכח לישב רגיל, ורב משה נזדעזע ואמר לו ח"ו שאני יגיד לך איך לשבת מעולם לא עלתה בליבי כן.

ח. לפני שנגש לבנות ביתו עשה ג' תנאים עם הרבנית, א' שלעולם לא ילוו כסף לשום צורך בעולם, ב' איזה חומרא גדולה וסייג בעיניי טהרה, ג' על כל נושא רוחני הוא מכריע ובנושא גשמי היא מכרעת, לימים כעבור כמה חודשים יום אחד מו"ר שליט"א לא חש בטוב והיה לו למעלה מ 40 מעלות חום, והוא בכ"ז רצה לעלות ללמוד כרגיל בישיבה, והרבנית לא הסכימה, אמר הרב הלא בעיניי רוח אני מכריע, אמרה הרבנית הלא זה עניני שמירת בריאות הגשם ואני מכרעת, ולא הסכים עמה ועלה לישיבה, שלחו לפני מרן הרב שך זצ"ל ענין זה, וכתב לו הרב שך מכתב בזה"ל "לעלות לישיבה עם חום גבוה הוא שאלה גשמית והלכה כמוה" שאלתי למו"ר שליט"א האם מאז שקיבל המכתב לא עולה לישיבה כשיש לו חום גבוה, אמר לי מו"ר שליט"א "מאז ועד היום לא מדדתי חום".

ט. פעם בימי בין הזמנים שהייתי בירושלים אמר לי איזה אברך ת"ח שהוא היה מקושר ולמד הרבה עם מו"ר שליט"א וא"ל איזה דבר בשמו ולא היה נראה בעיני, כתבתי למו"ר מכתב וכתבתי שאברך פלוני "טען" שהרב מכיר אותו טוב והוא אמר לי איזה דבר משמו ולא מובן לי וכו' והצעתי הענין. אח"כ בתחילת זמן קיץ כשבאתי ללמוד עם מו"ר שליט"א כשנכנסתי ללמוד איתו הרעים עלי מו"ר בקולו "יהושע אבא שאול טוען שאני מכיר אותו", אמרתי לו אני לא מבין מה הרב רוצה ממני כלל, א"ל מו"ר נראה לי שזה דרך ארץ לכתוב שפלוגי "טען" שאני מכיר אותו.

י. אמר לי מו"ר שליט"א על הדת המתועבת של הנוצרים ימ"ש שאמרו אחרי שמת אותו האיש שהוא יחזור להתגלות אליהם יותר מאוחר עפ"ל, וכמה מאות לפני שנת האלף לספירתם הנאלחת אמרו שבסוף האלף יבוא והיה אז מדובר הרבה ע"כ, ובסוף כשהגיע סוף האלף ולא אירע כלום אמרו שיגיע בסוף האלף חמש מאות,

וכשהגיע האלף חמש מאות טענו הטמאים המשוקצים ימ"ש שהוא יגיע בסוף אלפיים, וא"ל מו"ר שכשהגיע סוף אלפים לספירתם הטמאה [שזה היה לפני מעט שנים] בירר לשמוע מה אומרים, ומצא שלא היתה כלל התיחסות לענין והם אפילו לא טרחו להתנצל ולדחות המועד לזמן יותר מאוחר, ושחק הרב הרבה עליהם.

יא. פעם אחת דפקתי בחדר דלתו בישיבה בימי בין המצרים, ושאלתי אותו שיגיד תשובה קצרה על מה בעיקר צריך להצטער שאין לנו בית המקדש, ומה בעצם חסר ללומדי תורה כשאין ביהמ"ק, הסיט הרב את הוילון שעל חלון חדרו, והראה לי את השמש טרם שקיעתה, וזעק "עדיין לא הקריבו היום קרבן תמיד" ופרץ בבכיה.

יב. כששאלתי בתוך הלימוד שאלה שסבר שאינה לענין היה אומר כבודו מדבר שטויי שטויות, וכשראה שאני לא בצב רוח הכי טוב היה קורא לי "צדיק", ושואל אותי מה דעתי באיזה ענין.

יג. פעם נסעתי למירון ולמקומות הקדושים וספרתי למו"ר על כך, ביקש שאזכירנו שם, וכשנענתי לחיוב בל"נ, הוציא פתק ורשם שמו אהרון יהושע בן הינדא להשלמת חסרונותיו, ורשם עוד כמה שמות לתפילות שונות, ושאלתי מי הם השמות האלו, וא"ל שזה שמות שביקשו ממנו להתפלל, באותה שעה למדתי שלא רק שזכרם בע"פ אלא שטרח לבקש שאזכיר אותם במקום המסוגל.

יד. אינו הולך לשמחות כלל וכשחיתן בנותיו היה הולך לחופה וחוזר לאחר החופה לישיבה ובערב היה חוזר שוב לאולם למשך כשעה וחצי וכל הזמן שם מדבר עם ידידיו בד"ת, ולשבע ברכות בדרך כלל לא הלך, ופעם אמר לי שלחתונות של חברותות שלו מוכרח ללכת כי כך הורו לו, וכשהזמנתי אותו לחתונה שלי לא אבה לבא, ושאלתי הרי לחברותות הולך ואמר לי כבר זקנתי.

טו. שאלתי למו"ר כיון דקיי"ל שמא ימות חיישינן ואפילו לזמן מועט, איך מותר לכהן להכנס לחדר אחד עם מת הרי שמא ימות השני, וא"ל מו"ר רוצה לשמוע תשובה לא נכונה לשאלה לא נכונה, א"ל ברצוני לשמוע וגם לידע למה השאלה לא נכונה, א"ל מו"ר למה השאלה לא נכונה אתה מבין לבד, והתשובה הלא נכונה היא שאם התורה אמרה שלא יכנס לאהל מת משמע שלאהל חי מותר לו, אמרתי לו למה השאלה לא נכונה לא ידוע לי אבל התשובה נראית נכונה, א"ל מו"ר לא, גם התשובה לא נכונה, כי י"ל שורש האיסור אמרה תורה להיות באהל מת ומעצמך תדע שלא יכנס עם חי שמא ימות, ומ"מ השאלה לא נכונה, [ועד היום לא הבנתי למה השאלה לא נכונה ושמא י"ל שעד שתחוש שהישראל ימות שמא הכהן ימות והוי כעין ס"ס

וצ"ע], אחר זמן הלך החברותא שלי בישיבה לשאול שאלה זו לראש ישיבה מפורסם מרבני הדור, והרב תירץ [בערך] שאין איסור לכהן להיות טמא אלא להיטמאות וכאן אינו מיטמא, סיפרתי למו"ר את התירוץ שתרץ אותו הרב המפורסם, ומו"ר הגיב ע"כ "דחה אותכם בקש כדרכו בקודש".

טז. סיפר לי שבילדותו ראה את הירושלמי המזויף על קדשים בבית אביו, והוא עדיין לא שמע מסיפור הזיוף, ועיין בזה ורץ לאביו ואמר לו שלדעתו הירושלמי הזה הוא זיוף, שאל אותו אביו מנין לך, א"ל כיון שיש שם הרבה קטעים שמופעים בעוד מקומות בירושלמי שלפנינו וכאן הם מועתקים ע"פ כל שיבושי הצנזורה והדפוסים המאוחרים וא"כ לא יתכן שזה מקורי.

יז. שאלתי אותו על כך שבהוצאות החדשות של הגמרא עשו בסוף הגהות וציונים, וא"ל שהוא לא משתמש בזה, ושאלתי מה הטעם וא"ל שפעמים בגלל זה אינו זוכר אם התירוץ נאמר ע"י מפרש פלוני או על ידי הגרא"מ הורביץ זלה"ה, שאז המשקל הרבה יותר חזק.

יח. שאלתי אותו אם ספרדי יכול להקל שלא לומר סליחות כל חודש אלול, וא"ל שלדעתו זה פראות לנהוג כך ואין לזה שום היתר, שאלתי אותו אם יש צד בהלכה להקל שלא לקרוא שמו"ת הפרשת שבוע וא"ל לא ידוע לי.

יט. שאלתי את מו"ר בחנוכה למה מדליק בבית הלא הוא אוכל וישן בחדרו בישיבה, א"ל מו"ר שכך הורה לו ר' יעקב ישראל [הסטייפלער], ואינו יודע אם הורה לו כן מעיקר הדין או משום שלום בית.

כ. סיפר לי מו"ר שליט"א שהגיע איזה בחור לשאול אתו, שהוא מדליק נרות חנוכה בה' מקומות, א' בפתח חדר האוכל ב' בחלון של חדר האוכל, ג' בפתח הבנין של הפנמיה שלו, ד' בפתח החדר שלו, ה' בחלון חדרו, ושאל אותו היכן יברך, שאלתי את מו"ר מה ענה לו, ואמר לי מו"ר שענה לו שהוא שוטה ופטור מכל המצוות ואין לך לברך, [ואח"כ פייס אותו].

כא. שאלתי את מו"ר למה עונה תשובות בגערות, וא"ל שכך הורו לו רבותיו, שאלתי אותו שיש כאלו שעלולים להיפגע מכך, אמר לי שלא יתכן שהרי כולם יודעים שזה סגנון דיברו, אמרתי לו בכ"ז יש בחורים משיעור א' שעדיין לא יודעים מזה, מו"ר הופתע לשמוע ע"ז ואמר לי כמה פעמים אזוי, ולמחרת ראיתי תלוי פתק בשער בנימין כהאי לישראל, "מי שלא מרוצה מסגנון תשובותי שלא יבא לשאול וחתם שמו.

כב. לאחד מחתניו עשו שבע ברכות בביתו של מו"ר שליט"א, והוא דיבר שם

וכה אמר, כתוב בפסוק ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות להם הדרך ובמדרש זה בית תלמודם, ואמר מו"ר [בערך] יהודה זה מלכות ומלכות זה בחי' חסד, ועל יוסף נאמר בכור שורו הדר לו וזה בשמאל לכסא בבחינת דין, ולשלוח את יהודה חסד אל יוסף שזה דין אפשר רק ע"י להורות להם הדרך שזה בית תלמודם, וכן באיש ואשה וכו'.

כג. בתרגום ירושלמי על הפסוק ויגש אליו יהודה כתוב שיהודה אמר ליוסף איני מפחד ממך דכמו שאתה מלך במצרים כך אבי מלך בכנען, ושאלתי למו"ר היכן מצינו שהיה יעקב אבינו מלך, אמר לי כך "תרצה תאמר שהיה מלך על שכם תרצה תאמר שמאן מלכי רבנן", שאלתי מלך בעיר של נשים, וא"ל שגם אלכסנדר מוקדון רק התנגד לעשות מלחמה בעיר כזאת אבל לא התגד למלוך בעיר כזו.

כד. בגמרא ברכות מ"ז ע"ב ר"א שחרר עבדו והשלים לו לעשרה, ומק' העולם למה לא ברא אדם ע"פ ספר יצירה ורצו להוכיח מכאן שכזה אדם לא מצטרף למנין, ומו"ר שליט"א אמר שע"פ תוס' שכתבו שהיה זה בשבת זכור אין ראייה כלל דאולי אסור לברוא כן בשבת, שאלתי ולשחרר עבד מותר בשבת וא"ל מו"ר שבקנין זה אסור ואם מפקירו תלוי במחלוקת ראשונים אם מותר להפקיר בשבת, ויתכן ע"פ מה שכתב הרמ"א שאם האדון נותן רשות לעבד הוא יכול לקנות עצמו, וסיפר מו"ר שפעם ניגש לסטייפלער ושאל אותו הרבה שאלות על הרמ"א הזה, וחלקם תירץ לו וחלקם לא תירץ, והזכיר ששאל אותו איך עושה מעשה לקנות את עצמו, ואמר הסטייפלער שהגמרא אומרת שעבד שרוצה לסגף עצמו אדונו יכול לכופו לאכול חזין שעבד אוכל בשביל רבו ועפ"ז אמר הגרי"ק שיכול העבד לאכול דבר ששייך לעצמו ולטובתו ואז יקנה עצמו בזה, [והוסיף מו"ר כמדומה בשם הגרי"ק שזה יסוד גדול שעבד אוכל בשביל רבו].

כה. איכא מאן דאמר בברכות שאיזהו עם הארץ כל שיש לו בנים ואינם מגדלם לת"ת, וא"ל מו"ר שליט"א ששאל למרן הרב שך זלה"ה אם מי ששולח בנו לחינוך העצמאי שלומדים שם מקצועות חול הוא בגדר זה, והרב שך לא ענה לו, ושאלתי למה לא ענה, ואמר שסבר הרב שך שתלוי באיזה אב מדובר ואין בזה תשובה כללית.

כו. אמר לי מו"ר שלדעתו מבחן קבלה לישיבה קטנה היה צריך להיות על כל ששה סדרי משנה, ואמר שאם כן היו עושים היו פוטרם כמה בעיות.

כז. מפורסם ששאלו את הגרי"ז בילדותו איך יתכן שמכת בכורות היה בדיוק בחצות הלילה הלא אין רגע של חצות, כי אם תקח הלילה ותחלקהו לשתיים לא ישאר

רגע באמצע, [דאם ישאר תחלוק גם אותו], נמצא שאין זמן חצות ואיך היה אז מכת בכורות, ותירץ הגרי"ז שגם מה שמתו הבכורות אינו דבר שלוקח זמן אלא שבחצי הראשון של הלילה חיו ובחצי השני מתו ומתורץ הקושיה, ומו"ר שליט"א אמר שאינו מאמין שאמר הגרי"ז כן כי יש מדרש שמק' סתירה דבפסוק אחד כתוב ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים משמע שהיה ביום ובמכת בכורות מבואר בתורה שהיה בחצות לילה ותירץ המדרש שנתן להם בחצות מכה וממנה גססו עד הבוקר ומתו ביום, וא"כ נפל התירוצ' הנ"ל, [ואמרתי למו"ר שלענ"ד נראה לתרץ שהמכה היתה מהרגע האחרון של החצי הראשון עד הרגע הראשון שבחצי השני ושפיר הוי בחצות מטעם שב' רגעים אמצעים אלו חצות שמם וצ"ע].

כח. לפני כמה שנים הוציאו שטרות כסף חדשים, ובאחד השטרות [של מאה ש"ח] רשום עליו פסוק כל כלי יוצר עליך לא יצלח, והראתי השטר למו"ר שליט"א ושאלתי אותו אם יש בזה קדושה שאסור ליכנס עם זה לבית הכסא, ולקח מו"ר את השטר וקרא את כל הנאום שכתוב שם ואמר לי אין בזה שום קדושה, ושאלתי הלא יש שם פסוק, וא"ל מו"ר בזה"ל לא רק שהנביא לא התכוון בפסוק הזה למה שהתכוון הכותב הזה אלא שהנביא התכוון עליו ועל חבריו עצמם, באומרו כל כלי יוצר עליך לא יצלח.

כט. אמר לי מו"ר שליט"א שהרב שך זצ"ל היה מאד מתרעם כשמישהו היה מביא מביא ראיות מגמרות לדברים שהם פשוטים ומוכרחים בסברא, והיה אומר על כך, שאם תביא לזה ראיות מגמרות יקום מישהו וידחה הראיות וממילא ידחה הדבר, משא"כ אם תאמר שהדבר פשוט וא"צ ראיות לא ידחהו לעולם.